

Rikosseuraamuslaitoksen asiantuntijalausunto HE 219/2024 vp

Esityksellä ehdotetaan tehtäväksi muutokset rikoslakiin, joilla toteutettaisiin hallitusohjelman kirjaukset katujengirikollisuuteen liittyvien rikosten rangaistusten koventamisesta, alle rikosvastuikäistä lasta koskevaa välillistä tekemistä koskevan opin vahvistamisesta sekä pahoinpitelyyn liittyvien nöyryytystekojen rangaistusten koventamisesta. Rikoksen tekeminen osana rikollisverkoston toimintaa säädettäisiin koventamisperusteeksi. Rikoslakiin sisällytettäisiin myös rikollisverkostoa koskeva määritelmäsäännös. Viittätoista vuotta nuoremman henkilön käyttäminen välikappaleena tahallisen rikoksen tekemisessä säädettäisiin rangaistavaksi erillisenä rikoksena. Rangaistuksen koventamisperusteeksi säädettäisiin myös henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen tekeminen erityisen nöyryyttävällä tavalla. Ehdotetut säännökset ankaroittaisivat kyseessä olevien tekojen rangaistuksia.

Esityksen mukaiset lainsäädäntömuutokset tulevat arvion mukaan lisäämään vankipaikkojen tarvetta. Kuten esityksessä on tuotu esiin, vankipaikkojen riittämättömyys ja vankiloiden täyttöasteen nouseminen aiheuttaisi haasteita vankiloissa työskentelylle ja vankilaturvallisuudelle. Haasteita aiheutuisi tällöin myös yhteiskuntaan integroitumista tukevien kuntoutustoimien järjestämiselle. Näin ollen Rikosseuraamuslaitos pitää myönteisenä, että vankimäärän kasvun edellyttämien uusien vankipaikkojen kustannuksia on huomioitu hallituksen esityksen taloudellisissa vaikutuksissa.

Esityksessä arvioidaan, että vuosittainen keskimääräinen vankimäärä lisääntyisi 33–45 vangilla. Lisäksi todetaan, että ehdotuksen toteuttaminen edellyttäisi uusien vankipaikkojen rakentamista ja käyttöönottoa, sillä vankilat ovat jo täynnä. Rikosseuraamuslaitokselle aiheutuvat vankivuoden kustannukset on esityksessä arvioitu uuden, rakennettavan vankipaikan kustannuksen mukaisesti (120 000 euroa/vankipaikka). Arvioon sisältyvät tarvittavan lisähenkilöstön kustannukset. Esityksessä arvioidaan, että vuosittaiset vankipaikkakustannukset Rikosseuraamuslaitoksessa lisääntyisivät asteittain voimaantulon jälkeen muutaman vuoden kuluessa 3 900 000–5 400 000 eurolla. Esityksessä käytetään näiden keskiarvolukua 4 680 000 euroa.

Vankiloiden käyttöasteen tulisi olla 90 prosenttia, jotta vankilaturvallisuus ja työturvallisuus eivät vaarannu. Tämä huomioiden 33–45 vangin lisäyksen vuoksi tulisi rakentaa 36–50 vankipaikkaa, jolloin pysyvät vuosittaiset Rikosseuraamuslaitokselle aiheutuvat kustannukset olisivat 4 320 000–6 000 000 euroa (120 000 euroa/vankipaikka). Lisäksi tulisi huomioida Rikosseuraamuslaitokselle aiheutuvat vankipaikkojen kertaluonteiset perustamiskustannukset (42 300 euroa/vankipaikka), joita 36–50 vankipaikan osalta tulisi 1 522 800–2 115 000 euroa.

Hallituksen esityksen mukaiset lainsäädäntömuutoksen voivat toteutuessaan johtaa yhdyskuntaseuraamusten kohdalla siirtymistä lievemmästä seuraamuksesta ankarampaan eli kustannuksiltaan kalliimpaan seuraamukseen. Siirtymistä tapahtuisi todennäköisesti sakosta ehdolliseen vankeuteen, jonka oheisseuraamuksena tuomitaan valvonta tai 8 kk pidemmissä tuomioissa yhdyskuntapalvelu. On myös todennäköistä, että nuorisorangaistusta tuomittaisiin aiempaa enemmän silloin kun kyse on alle 18-vuotiaana rikokseen syyllistyneistä. Suurimmat kustannukset sisältyvät yhdyskuntapalveluun ja valvontarangaistukseen, joita koventamisperusteiden johdosta voitaisiin tuomita aiempaa enemmän. Kun ehdottomat vankeudet pitenisivät, vankilasta vapautuvalle määrättäisiin aiempaa useammin ehdonalaisen vapauden valvonta. Kustannuksia muodostuisi myös siitä, että seuraamusselvityksiä laadittaisiin aiempaa enemmän.

Rikosseuraamuslaitoksen arvion mukaan hallituksen esityksen mukaiset lainsäädäntömuutoksen johtaisivat toteutuessaan esityksessä arvioitua suurempiin taloudellisiin vaikutuksiin Rikosseuraamuslaitoksen osalta.